

Tillbaka till fristaden

Under två år var Svetlana Aleksijevitj fristadsförfattare i Göteborg. Här skrev hon på böcker som gav henne Nobelpriset. Nu är hon tillbaka.

Text: Helena Östlund | Bild: Margarita Kabakova | [Prenumerera](#)
| Artikel i SocialPolitik nr 2 2016

Människors berättelser har funnits runt Svetlana Aleksijevitj ända sedan barndomen. I byarna runt omkring henne fanns många äldre kvinnor som berättade de mest hemska historier om sina liv. Männen var borta, de hade försvunnit i kriget.

– Människor som varit med om fruktansvärda saker befinner sig på gränsen mellan att vara och att icke vara, säger hon.

Hon växte upp i en by i Vitryssland där föräldrarna var lärare och hemmet fyllt av böcker. Ibland hälsade hon på mormor i Ukraina. Här på Stadsteatern tolkas hon av sin vän och översättare Kajsa Öberg Lindsten. Under Svetlanas två år som fristadsförfattare i Göteborg brukade de två ofta sitta och arbeta och äta sopplunch på välkända Cafeva i Haga.

Under kvällen får vi också höra skådespelare läsa stycken ut hennes böcker. Bland annat om kvinnan som aldrig övergav sin make som låg sönderstrålad på ett sjukhus efter Tjernobyl.

Efter tio år i exil i Europa har Svetlana nu flyttat tillbaka till Minsk. Inte för att något egentligen har förändrats i diktaturens Vitryssland säger hon, utan av personliga skäl. Bland annat ett tioårigt barnbarn som det är roligt att följa. Och så vill hon vara där hennes människor finns, dem vars berättelser hon vill ge röst åt. Och dessa röster hinner förändras på tio år.

Svetlana Aleksijevitj får ofta frågan om dokumentära texter verkligen är skönlitteratur men för henne har det aldrig funnits någon gräns mellan de två.

– Litteraturen söker sig nya vägar. Vittnet är en ny figur i konsten.

Hon har fått människor att prata om sådant de inte berättat för någon annan, men säger sig inte ha några särskilda knep och inga speciella frågor.

– Jag intervjuar inte, jag kommer hem till dem och vi samtalar om livet. Det är som hos Dostojevskij, två människor som möts och försöker upptäcka ett mänskligt språk. Jag tror att det hos oss alla finns en önskan om att få slå sig ner och ha ett allvarligt samtal med en annan människa. Särskilt om man har varit med om så fruktansvärda saker som krig och Stalintiden.

– När en människas liv ställs på ända och slits sönder är det viktigt att hjälpa henne att formulera det hon varit med om. Det är ett ömsesidigt arbete.

Det hon särskilt berörts av under sitt trettio år långa arbete med romansviten Utopins röster är ondskans närvaro.

– Ondskan kan vara gömd i livets orörlighet. Den kan vara klädd på många sätt och finnas i det vackra. Det som är intressant för mig är inte banala enkla svar utan det som finns dolt i djupet.

Nu har hon två nya bokprojekt på gång, ett om kärleken och ett om människor som på ålderdomen förbereder sig för att lämna livet.

– Än så länge lyssnar jag bara efter de kommande böckernas musik. Men jag har en känsla av att boken om kärlek blir sorgsen medan boken om åldrande blir högtidlig och triumferande.

Helena Östlund

Läs och se mer:

Svetlana Aleksijevitjs böcker:

ersatz.se/forf_aleksijevitj.htm

Nobelföreläsningen (finns att titta på till 4 juni):

svtplay.se/video/5205940/nobel-2015/nobel-2015-forelasningar-i-litteratur